

Imperiul Roman, în contextul dat de controlul asupra teritoriilor în discuție". În concluzie, cercetătoarea afirmă că în sec. III-IV "s-a întărit romanitatea nord-ducă și s-au pus bazele trainiceii religii creștine".

Lucrarea se încheie cu *Note* (p. 189-221), cu *Anexa 1* (p. 222-300) în care sunt prezentate 188 de așezări din sec. III-IV de pe teritoriul României și Serbiei, cu *Anexa 2* (p. 301-302) în care sunt trecute în revistă descoperirile monetare de pe teritoriile celor două state, cu *Lista ilustrațiilor* (p. 303-306), cu 65 fig. și V planșe.

Așadar, lucrarea cercetătoarei timișorene prezintă situația socio-politico-economică a Banatului în perioada sec. III-IV d.Chr., pe baza analizei izvoarelor literare, epigrafice, arheologice, numismatice și istoriografice. Singurul lucru care i s-ar putea imputa este nepotrivirea trimiterilor la ilustrație din text cu cele de pe planșe. De asemenea, poate că s-ar fi impus adăugarea mai multor hărți care să ilustreze realitățile politice ale zonei. Dar, trecând peste acestea, lucrarea reprezintă un bun instrument de lucru pentru specialiști, mai ales dacă ținem cont că în ea se regăsesc și descoperirile de pe teritoriul Serbiei.

Constantin-Emil URSU

Dan Gh. Teodor,
MEȘTEȘUGURILE LA NORDUL DUNĂRII DE JOS ÎN
SECOLELE IV-XI D.HR.,
Editura Helios, Iași, 1996, 197 p.

Prezență activă și marcantă în câmpul cercetării istorico-arheologice din țara noastră din ultimele patru decenii, prof. univ. dr. Dan Gh. Teodor, cunoscut prin contribuțiile sale științifice consacrate cu precădere cunoașterii diverselor aspecte ale evoluției societății din epoca formării poporului român, cu un accent explicabil asupra spațiului est-carpatic, ne-a dăruit recent o nouă sinteză intitulată *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d.Hr.*, Iași, 1996, 197 p., text însoțit de o bogată ilustrație.

Lucrarea realizată în cadrul Institutului de Arheologie din Iași, și apărută în *Bibliotheca Archaeologica Iassiensis*, VIII, având editor pe dr. Vasile Chirica, este structurată în patru capitole, prefăcute de o lămuritoare introducere și urmate de 47 de planșe, lista figurilor, un substanțial rezumat în limba franceză și un util indice de stațiuni arheologice și autori.

Așa cum subliniază autorul în *Introducere*, "cercetarea stadiului social și economic al comunităților sătești daco-romane și vechi românești în perioada cuprinsă între retragerea romană și începutul celui de al doilea mileniu d.Hr. prezintă, fără îndoială, un interes aparte, cunoașterea ocupațiilor principale ale unei populații de-a lungul secolelor fiind absolut necesară pentru a defini exact trăsăturile fundamentale ale culturii și materiale, care o caracterizează în conținut, timp și spațiu, deosebind-o de acelea ale altor populații, cu care în decursul vremurilor a venit în contact".

Cercetarea ocupațiilor, a meșteșugurilor practicate de comunitățile sătești, într-o epocă atât de importantă cum este aceea a secolelor IV-XI d.Hr., care se suprapune cu perioada evoluției civilizației locale de la civilizația daco-romană (romanică) la civilizația veche românească, expresie în fapt a evoluției procesului istoric de la daco-romani la români, prezintă importanță nu numai în ce privește remodelarea structurilor economice ale acestor comunități, ci însăși a procesului de etnogeneză a românilor.

În mult discutata problemă a continuității, a “preponderenței” migratorilor în anume perioade, însumarea unor mărturii privind prezența unor comunități autohtone, sedentare, devine relevantă.

Așa, de exemplu, numeroasele dovezi privind prezența unor unelte agricole, demonstrează o permanență a practicării agriculturii, de către comunitățile umane care erau sedentare. Se știe că pentru dovedirea “stăruinței românilor în Dacia Traiană”, A.D. Xenopol aduce drept important argument îndeletnicirea agricolă permanentă a strămoșilor noștri. În consens V. Pârvan arăta că “romanii n-au putut prinde rădăcini decât acolo unde au putut deveni țărani. Bazinul Dunării este o regiune clasică a agriculturii încă din neolitic”. Sinteza realizată de Dan Gh. Teodor, bogata argumentație adusă în discuție, vine să fundamenteze viziunea lui A.D. Xenopol și V. Pârvan.

Pe de altă parte practicarea unor meșteșuguri, cum ar fi cele legate de extragerea și prelucrarea metalelor, este incompatibilă cu nomadismul. Toată documentația ce probează practicarea unor asemenea activități se constituie într-o argumentație plauzibilă pentru dovedirea prezenței și continuității unor comunități autohtone daco-romane și respectiv vechi românești.

În Capitolul I, intitulat *Exploatarea și prelucrarea minereurilor*, sunt reunite dovezile privind reducerea minereurilor, descoperite nu numai în regiunile “clasice”. În care se găsesc asemenea bogății, ci și regiunile în care sunt prezente doar lentile feruginoase de proveniență sedimentar-aluvionară precum și unele lentile de siderit, locuri cunoscute și exploatate “numai de populația autohtonă, care cunoștea din generație în generație locurile unde asemenea minereuri existau”. Sunt prezentate și analizate tipurile de cuptoare folosite pentru reducerea minereurilor, activitatea de făurire a unor diverse tipuri de unelte, de la cele de fierărie la cele agricole și de uz gospodăresc. Un loc aparte îl ocupă dovezile privind prelucrarea obiectelor de podobă, vestimentare și de cult, multe de inspirație bizantină și legate de răspândirea creștinismului în regiunile de la nordul Dunării de Jos.

Capitolul II, *Meșteșugurile casnice*, tratează, pe baza unui bogat material arheologic, activități precum prelucrarea osului, a pieilor, a lânii și a fibrelor vegetale, a lutului, lemnului și pietrei. Dintre toate se detașează prelucrarea lutului, cu analiza tuturor atributelor intrinseci ale ceramicii, care ilustrează nu numai perpetuarea unui meșteșug milenar, dar care aduce și argumente privind definirea realităților etno-culturale dintr-o etapă sau alta a epocii cuprinse între secolele IV-XI d.Hr.

Capitolul III, intitulat *Activitatea în domeniul construcțiilor*, se ocupă în primul rând de tipul de locuință în diversele etape ale epocii asupra căreia stăruie autorul în lucrare; respectiv secolele IV-XI, dar și a celorlalte anexe gospodărești, cum sunt instalațiile pentru încălzit și prepararea hranei, de la simplele vetre, la cuptoarele din

lut sau din bolovani. Tot în cadrul activităților din domeniul construcțiilor sunt prezentate și analizate sistemele diverse de apărare militară, insistându-se asupra așezărilor întărite (de tip “horodiște”), frecvente mai ales în secolele VIII-IX, cum este cea de la Fundu Herței, jud. Botoșani.

Ultimul capitol al lucrării, respectiv Capitolul IV, *Considerații generale*, conturează o sumă de concluzii ce se desprind din analiza documentației arheologice privind meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d.Hr. Toate considerațiile formulate permit încheierea pertinentă formulată de autor că “studiul atent al ocupațiilor diverse ale locuitorilor de la nordul Dunării de Jos, alături de agricultură și creșterea vitelor, relevă neîndoielnic existența unor multiple și deosebit de importante preocupări din punct de vedere economic, preocupări care, în ansamblul și diversitatea lor, evidențiază vechimea și continuitatea acestora, ca și bogatele tradiții, dacice, romane și bizantine. Caracteristicile fundamentale ale acestor ocupații, indiferent de perioadă sau zonă geografică, vădesc incontestabil, un pronunțat autohtonism, constatare de natură să sublinieze alături de trăsăturile culturii materiale atestată în perioada secolelor IV-XI d.Hr., statornicia comunităților satești de la nordul Dunării de Jos, și în același timp, să aducă noi și importante elemente care să contribuie la înțelegerea corectă a desfășurării în timp și spațiu a procesului de etnogeneză românească.

Textul lucrării este însoțit de o bogată ilustrație, judicios selectată și bine realizată, care se constituie într-un suport științific al considerațiilor și concluziilor formulate. Substanțialul rezumat în limba franceză (p. 166-184) face accesibilă lucrarea specialiștilor străini interesați de abordarea științifică a problematicii secolelor IV-XI d.Hr. de la nordul Dunării de Jos și pe un plan mai larg de etnogeneza românilor.

La capătul parcurgerii lucrării prezentate, convingerea dominantă este că o asemenea sinteză era necesară și utilă, îmbogățind literatura de specialitate referitoare la atât de importanta și controversata istorie a epocii secolelor IV-XI.

Ioan MITREA